

Tasnawit n Wujimeɛ	Akayad n ukradyur wis kraɖ di	Ahad 15 di mayyu 2019
Aswir wis kraɖ	tmaziyt	Akud : 02 ^t .

Fren yiwen seg yisental-agi :

Asentel 01 :

Aɖris :

Yir tuyalin

Ttidirey deg usirem, ttidirey di tirga yebnan yef yinig. Ur zriy d ayen yelhan ney d ayen n dir. Lhasun am nekk am yilmziyen nniden, wid isersen lsas n tirga nsen d usirem nsen akkin i yilel.

Akken kan i d-kfiy leqraya di tesdawit, tettban-iyi-d amzun medlent akk tewwura, ulac tifat. S anda ddiy yergel ubrid. Ulac tin ur wwitey, aqabac yesseyli ifadden-iw, afras yexbec akk aglim-iw. Ala leetab, asirem yekfa, tirga xerbent.

Di taddart mi ara d-neqqim d tarbaet, ameslay yeddawar ala yef trewla, akkin i lebher mačči am da, tettban-ay-d d ta kan i d tifat, nnig n ta ulac. Ula d tiyimit di taddart tuyal-iyi d tarzagant, kerhey tiyimit gar lyaci, ala tarbaet ukkud i d-kkrey i tt-yimiy. Tiyimit-nney berra i taddart, deg udrar, s dixel n tezgi, din i yettiwsie lxafer nney. I netta iwumi nhekku lbaɖna nney.

D acu-tt ddurt-nni di tegrest, adfel yenna-k ass-a ara wwitey, yemdel tiwwura. Tasebhit mi d-kkrey, ufiy-d lqaea tessa, d tamellalt. Cwiɥ kan akka, taddart tennejmae-d, mezzi meqger, akken ad kksen adfel imedlen tizenqatin tudyiqin i ixaden taddart amzun d azetta.

Tameddit mi nekfa axeddim, ttfey abrid n tezgi uɖd-i, imi imeddukkal-iw eyan, ugin ad ddun. Abrid yexla, lɛes ulac, almi tuyal tessewhac. Ziye ula d ayen mellulen yessewhac. Fkiy lebyi i tikli tezzuhb-iyi almi iyi-tesseereq iberdan. Biy ad zegrey i yiwen usegrarab, sersey yiwen uɖar, akken mi d-kksey wayed cgey, ruhey syin d akessar, nnesraey, ttremley, Mi d-ukiɥ ufiy-d iman-iw dixel n yiwet n tberrakt. Cwiɥ akka ikcem-d yiwen umyar. Mi t-walay behbey. Natta imuqel-iyi-d, iruh-d yur-i yekfa-iyi-d aman. Di tazwara kukrey-t, uɣaley nettqey yur-s steqsay-t yef yisem-is. Netta yugi ad d-yenteq, yelha-d kan d cɣel-is. Uɣaley ttmeslayey i yiman-iw, mi iyi-d-yesla shitrifey, yettmuqul-d deg-i tasaet, yenteq-d yur-i, yenna-iyi-d : « ur ttagad, ur tseid d acu ara k-yayen ». Imir steqsey-t yef wamek i d-ufiy iman-iw din, dya yenna-iyi-d d akken yufa-iyi-d di tlemmast n tezgi nesraey, dya yuwi-iyi-d yur-s. yerna yenna-iyi-d d akken isem-is Meqgran, yettidir i yiman-is di tezgi. Syin yuyal yeffey. Mi sliy akken, nxuxlent-iyi deg uqerruy.

Mi d-yekcem, udem-is yečča-t uamar, yettban yeeya, yewwi-d yid-s awtul, imuqel-iyi-d, yesteqsa-d yef wamek lliy. Dya fursey tagnit, snemrey-t yef wayen iyi-yexdem. Mi d lawan imensi, neqqim-d akken ad nečč, netta itett, nekk sikkidey deg-s, yettban-iyi-d d win yerwan akessar d usawen, yeččur d lesrar, am wakken dayen i d-yettban d amyar azemni. Kra din ziy yef tiɥ-is, imuqel-iyi-d, yenna : « Ečč kan a mmi, yriy-d deg udem-ik atas n yisteqsiyen, mi ara nfak imensi ad nehder alamma d ssbeɣ, ula d nekk cedhey ameslay, seg wasmi lliy da mačči yerza-d yiwen yur-i. D kečč i d inebgi-inu amezwaru. Mi ksey aybel, tettey am win leamer yesrug kra yer yimi-s, kra n teswiɛt, neqqey yer dda Meqran : « Ihi ad iyi-d-tehkuɖ amek almi i tettidireɖ kan iman-ik. », yerra-iyi-d d akken tameayt-is meqqret. Yeqbel ad iyi-tt-id-yehku maca s ccert, ilaq ad t-eahdey ur ssufuyey ara sser-is yer taddart, euhdey-t.

Neqqim yer yiri n lkanun, uqbel ad yebdu awal, teyli-d tsusmi kra n teswiɛt, recqent wallen-is deg ssqef. Tafat i d-tettak tmes n lkanun tettuyal-d deg wallen-is amzun d lemri, ttbecruruqent d imetti. Yettmektay-d i iseddin. Dya yebda-d tahkayt-is, d wamek truɣ temzi-s deg lɣerba, di tmurt n Fransa, d wamek yesdul iman-is, d wamek yekfa tazmert-is i yirumyen, yer taggara mi yeyli, ddeqrent-id am uqecwal yeqqersen. Yebda ashissef, imi yegga tamurt-is, (d tin lejdud-is), yeqqar kan : « Limer lliy d uɖdiq, ur xeddmey aya, ad qqimey di tmurt-iw, ayen ara d-fkey di tmurt n lberrani, ad t-id-fkey i tmurt-iw, i warraw n tmurt-iw... ». Yekfa awal-is, yenna : « Ha-tt-an teqsiɖt-iw, ha-t-an d acu iyi-d-yewwin yer da. »

Dda Meqran mi iyi-d-yehka taqsiɖt-is, amzun kkrey-d si targit. Nerna nkemmel aqessar atas. Azekka-nni, qqley-d yer taddart. Dda Meqran d amyar azemni s tidet, yessefhem-iyi-d atas n temsal, uɣaley d wayed. Nekk yellan zik bennuy tirga-inu yef trewla d yinig, uɣaley beddley rray. Tamurt-iw ur tt-ttaggay ara. Deg-s yentel jeddi. Akal ideg d-kkrey icerkey umezruy yid-s.

seddan sin yiseggasen segmi tedra yid-i tedyant-a, yeffey-d lexber d akken ufan yiwet n lgetta n yiwen umdan di tlemmast n tezgi, ur zmiren ara ad tt-eeqlen, dya wwin-tt neɣlen-tt di tmeqbert n taddart.

sebdelaaziz Hassani seg udlis : « Ifsan n tamunt »

Tullisin n tmurt n Tmazya. sb. : 51-60, 2013.

Tuttriwin :

- 1- Acu i yeġġan ilemżi ad ibeddel rray-is yef yinig, ad yeġġ asirem n tudert-is ?
- 2- Segu-d tanfalit-a : « Fkiy lebyi i tikli tezzuheb-iyi almi iyi-tesseeraq iberdan ».
- 3- Aqris-agi d ullis. Efk-d tawsit ines d wayen i tt-id-yemmalen.
- 4- Amek-it unallas deg uqris ? Efk-d iferdisen n tutlayt i t-id-yemmalen.
- 5- Efk-d talya n umyag « yesdul », syin smed tafelwit-a :

Amyag	Talya-s	Talya taħerfit-ines	Talya tattwayt	Talya tuddist
Yesdul				

- 6- Semmi-d isumar n tefyar yettuderren deg uqris:
 - D kečč i d inebgi-inu amezwaru.
 - seddan sin yiseggasen segmi teđra yid-i tedyant-a.
- 7- Sleđ tafyirt-a akken iwata: “d tin lejdud-is”.

Asenfali s tira:

Ilemżi yebna imal n tudert-ines yef yinig d trewla seg tmurt-is, tin i as-ikksen izerfan-is, maca segmi yemlal d Dda Meqqrان, yezgel tikti-agi, yeġġa-tt d asmekti.

Kečč d ilemżi, taucređ, yiwen wakud akken, yiwet terbaet itetten lehyuf. Di tazwara ur tezriđ ara amek i d-tufiđ iman-ik tkecmeđ gar-asen mebla ma tfaqeđ, maca tjebeđeđ-d iman-ik uqbel ad truheđ di twayit.

Aru-ađ-d aqris d amezyan ideg ara ađ-d-talseđ ayen yeđran yid-k d wamek tefriđ ugur-ik mebla ma yuwi-k yer yir abrid.

Asentel wis sin:

Aqris:

Amezruy n tira n tutlayt n tmaziyt

Gar izerfan imeqqranen i yessefk ad yennal umdan deg umaḍal, azref n yisallen di yal taḡult. Isallen ttawḍen ma yella tutlayt d tin ur nessi ara uguren di tikli-s. yal amdan yesse azref ad yessenfali, ad yaru, ad isel i kra; ama d iznan ney d taywalt-is akked yemdanen s tutlayt i yessen, i yesseqdac di tlemmast ideg yettidir.

Amezruy n tutlayt tamaziyt lqay, annect n wayen i tt-yessadren, teqqim-d seg yimi yer yimi. Deg wayen yura umassan James Fevrier, yef wayen isuzzel umassan alatini Fulgence, tira n tmaziyt d taqdimt, lašel-is d agemmay 'Libik' i yessean 23 yisekkilen, i d-yeggan isekkilen n Tifiney. "Di lqern wis sin send talalit n sidna eisa, Tafriqt n ugafa tettaru tutlayt n temnaḍin-ines". Deg useggas wis 10 n tgelda n Missipsa, tettwaru yiwet tfelwit s tmaziyt s yisekkilen n Tlibit, d tafelwit i yerra Missipsa d aktay yef uzekka n baba-s Massensen.

Imazrayen yettnadin, ufan iḍrisen yuran s tutlayt n tmaziyt taqdimt (Talibit) di tallit n Ruman, ladiya ayen i d-sskeflen yef yiḡekwan, isekkilen, ttbinin-d d unuy, ama di temnaḍin n Tefriqt n ugafa ney Tigzirin tiknariyin. Idisan n Siwa, Neffusa, Libya, Tamuriṭanit, Tanezruft, yur-sen ttawil-agi n tira, xas ulamma ur d-yegri ara s waṭas.

Di tallit n tineslemt, tira n tmaziyt uḡent abrid nniḍen, acku ayen yettwanṭaqen, yettwaru s yisekkilen n taerabt, am waken yexdem Ibn Tumert (1128-1180), deg yinnawen-ines yessqdec Tamaziyt akked taerabt; ula d imazzanen-ines yer yegduden n tmazya sseqdacen tamaziyt akken ad ftun yef temsalt n tawḥid. Amaru Racid Burwiba, ismeka-d deg wayen yura yef Ibn Tumert(...Ula d adlis n Ibn Tumert, i d-yuwḍen yur-nney, yella yura-t i ugud-is qbel s tutlayt n Tmaziyt...)

Ma d ayen i d-yeggran ass-a, d lemri nettmuqul deg-s, d ayen yettwarun di lqern-agi aneggaru s yisekkilen n tlatinit, ad d-nebder: R. Basset, Hanoteau, Ben Seddira (1887), Saēid Bulifa i d-yesslalen yiwen udlis yef walmud n tantala taqbaylit iwumi isemma: "Tarrayt n tantala taqbaylit" deg 1905.

Tamedyazt d timmad n ibeddi n tutlayt n tmaziyt di timawit ney di tira, ayen yessuqel Jean Lmuhub eemruc di 1939, d axalaf yefkan ukbisen, i useddu n tutlayt, di taḡult n tsekla s wudem ussnan.

Di tallit n umnekcām afrensis, aṭas n wid i d-yelhan akken ad issinen tutlayt n yidis n Leqbayel, acku aqamer di temnaḍt-agi i d-yekker s tuget, asbeddi n "F.D.B." yulliten akken ilaq ad lemden tutlayt, bḥal Genivois i d-ileqḍen timucuha, ansayen, tinfusin n Leqbayel di Larebea n At Yiraten, At Jennad, Micli, Tizi Raced, At Meḥmud... Imrabḍen irumyen di 1947, s yittaftaren deg wadeg kkin yimawlan n tutlayt, ssemnden i tutlayt ttawil n tira d wallal n usefrek, si timawit yer tira, llant temnaḍin anida d-jemeen awalen i umawal ama d tnezruft ney di temnaḍt n Leqbayel.

Beleid At Aeli, ula d netta d win yullen tutlayt ad d-tbin deg ubrid n tira, ttbut d tittaftaren i d-yegga i tsuta i d-yemlen iseggasen n 50, Lmulud At Caēban d Lmulud At Mēemmer. Asekcem n tsekla s tmaziyt di tallit-agi teddel-it tutlayt n tefrensis, maca d asurif meqqren yugaren ayen iyef d-nura, ma nmuqel tudert n umaziḡ yura Fereun ney Mēemmeri, deg ungalen-nseḡ ney tamedyazt n Si Muḥend i d-refden. Di sin yidisan uran s tmaziyt, i ssuqlen yer tefrensis, aya akken yenna Mammeri deg usarag n Micli di 1988: "Si Muḥend d amedyaz maca d udem n Lezzayer yer tudḍsa n tussna d yidles U.N.E.S.C.O." Ma d ayella nura s tefrensis d abeggen n timmad-nney sdat n umnekcām, aya yella deg umezruy; Apulee yuran ungal amezwaru deg umaḍal, deg-s nnig 10 isunnaḍ, xas ulamma s tlatinit maca tikta d timaziḡin...

Deg yiseggasen n 60, tira n tmaziyt d aybel n waṭas n yimeynasen n yidles ama di tmadeft n tmurt ama di berra. Tugna, timmadit n Lmulud At Mēemmer ad tbedd d lēersa talemast iyef yezzu leqdic n tutlayt, axemmem i uheggi n umawal d tjerrumt-is, d iswiyen imezwura iyef yuzzel umassan.

Di tmura n berra, iminigen s lmendad n yilmezyen d yinelmaden akked kra n yirgazen n yidles, di Fransa, ladiya Bissaeud Muḥend Aerab, slalen-d takadimit n tmaziyt di 1967, yer yidis n tmarut Tawes Amruc d wiyyaḍ, aya d tiririt i tizzezyeṭt n udabu n tallit-nni, yerran idles amaziḡ di tama idergen.

Maḡid Ben Belqasem, seg tesyunt: "Tasyunt n usemad".

Tuttriwin:

- 1- Aḡal n talliyin iyef d-tedda tira n tlayt n tmaziyt deg umezruy? Bder-itent-id.
- 2- Acu i yeḡgan Imaziḡen ad arun s tutlayt n umnekcām yellan di tallit-nni ideg ddren? Efk-d kraḍ imedyaten deg uḍris, s talliyin yemgaraden.
- 3- Acu-t wanaw n uḍris-a? Fren tiririt iwulmen gar tigad-agi:
*Ullis *Aglam *Imsegzi *Imesfukel.
Syin efk-d tawsit-ines, d wayen i tt-id-yemmalen.

- 4- Amek-it umeskar deg uḍris?
- 5- Semmi-d isumar n tefyirt-a, tbeḡneḡ-d assay yellan gar-asen.
 - Isallen ttawḡen ma yella tutlayt d tin ur nesḡi uguren di tikli-s.
- 6- Sleḡ tafyirt-a akken iwulem: “Yettwaru s yisekkilen n taṡrabt”

Asenfali s tira:

Fren yiwen gar yisental-agi:

Asentel 01: Fer aḍris-agi “Amezruy n tira n tutlayt n tmaziyt”, tgeḡ-as agzul.

Asentel wis sin:

“Imezwura rḡan asalu, wid n tura fersen-t, wid d-iteddun ad zereen imyi n tmaziyt ara yessiwḡen yer yiswi”.

Deg kra n yijerriḡen, segzi-d tanfalit-a, sexdem kra n yimediyaten i tessneḡ deg tilawt ideg nettidir, wid iqedcen, yefkan tudert-nseḡ, tazmert-nseḡ d wayen akk kesben, d asfel akken tamaziyt ass-a ad teṡṡef yiwen umḡiq yellan d targit deg talliyin yezrin, deg tmurt-nney.

Afud igerrzen.